

عوامل فرهنگی اجتماعی مرتبط با کنش ایثارگرانه (مورد مطالعه : شهر قوچان)

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف شناسایی میزان آمادگی ایثار مردم قوچان و عوامل موثر بر آن صورت گرفته است. روش تحقیق مورد استفاده برای این پژوهش پیمایش و ابزار مورد استفاده پرسشنامه بوده است که بخش آمادگی برای ایثار در قالب داستانک‌ها طرح شده است که از فرد خواسته میشود خود را در موقعیتی تصور کند و در قبال گروه‌های مختلف از جمله خانواده، خویشاوندان و .... موضع خود را در رابطه با کنش ایثارگرانه اعلام نماید. در طراحی این پژوهش از تیپولوژی کنش وبر، نظریه رفتار برنامه ریزی شده آجزن، نظریه یادگیری بندورا استفاده شده است. حجم نمونه در این پژوهش ۳۲۳ نفر برآورد شده که در نواحی پنجگانه قوچان تکمیل گردیده است. بر اساس چهارچوب نظری پژوهش ۴ عامل تاثر از رنج، امید به بازگشت یاری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری خانواده برای آمادگی ایثار مورد سنجش قرار گرفت. آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که آمادگی ایثار با سن، جنسیت، وضعیت تاهل رابطه معناداری ندارد ولی با درآمد و تحصیلات همبستگی بالا و رابطه معناداری دارد. بدینصورت که هرچه درآمد افراد بیشتر باشد آمادگی ایثار نیز افزایش پیدا میکند. همچنین هرچه تحصیلات فرد بالاتر باشد آمادگی ایثار نیز افزایش میابد. در نهایت بیشترین عامل موثر در آمادگی ایثار مردم قوچان تاثر از رنج دیگری و پس از آن امید به بازگشت یاری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری خانواده بوده است. به طور کلی نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که درگیری حسی و انتظار نتیجه، احساس تعهد به جامعه و جامعه‌پذیری در آمادگی مردم قوچان برای انجام کنش یاریگرانه موثر است.

کلیدواژه‌ها: عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی، کنش، آمادگی ایثار

۱. مقدمه و بیان مسأله

در جامعه ایران، ارزش‌های معنوی جایگاه خاصی دارد که برخی از این ارزش‌ها برجسته‌تر شده و در میان مردم رواج بیشتری یافته است. آمادگی برای ایثار و دگرخواهی یکی از همان ارزش‌هایی است که در اشکال مختلف و متعددی در عمل و رفتار مردم تجلی می‌کند و به همین دلیل می‌توان آن را به عنوان یکی از ارزش‌های مهم اجتماعی به حساب آورد. بدین سان، عدالت، انسان دوستی، دیگر خواهی جزو ارزش‌های اجتماعی شمرده می‌شوند که یکپارچگی اجتماعی را قوام می‌بخشد و به گسترش پیوندهای مبتنی بر همبستگی می‌انجامد (بیرو، ۱۳۶۶، ص. ۳۸۶)

دگرخواهی محور و پایه بسیاری از ارزش‌های غیرمادی و غیررفاهی انسانها مانند انصاف، حق شناسی، عدالت خواهی، مسئولیت پذیری، وفاداری و برابری است. بسیاری از صاحب نظران مانند کنت، دورکیم، باستون، بیرهوف و بکرز و... با تأمل در رفتارهای انسان و با تکیه بر مطالعات تجربی در این زمینه متقاعد شده‌اند که خاستگاه بسیاری از رفتارهای انسان، تمایلات دیگرخواهانه است، یعنی در کنار تمایل به منافع مادی و فردگرایانه، انگیزه مستقل دیگرخواهانه نیز در درون انسان نهاده شده است (جوادی یگانه، ۱۳۸۳، ص. ۵۷).

حرکت جامعه ما به سوی توسعه بومی، همه‌جانبه و پایدار، علاوه بر ایجاد زیرساخت‌های فنی و اقتصادی، نیازمند تحولی بنیادین در حوزه فرهنگ و اخلاق اجتماعی است، یکی از ابعاد این تحول بنیادی؛ رهایی از فردگرایی و توجه به کنش‌های دگرمحور می‌باشد. کنش‌های دگردوستانه در زمره کنش‌های اخلاقی قرار می‌گیرند که در جامعه‌ای یکپارچگی بین اجزاء مختلف جامعه را فراهم می‌نمایند و مهمترین عامل در پیوند اجتماعی، روابط بین شخصی و مقوم حیات اجتماعی هستند. از این رو کنش‌های ایثارگرانه از اهمیت زیادی در مناسبات میان افراد و تعاملات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی برخوردارند، لذا بررسی چگونگی و چرایی رخداد این کنش‌ها ضروری و پراهمیت به نظر می‌رسد. به‌ویژه با لحاظ نمودن کنش‌های ایثارگرانه به عنوان ارزش اجتماعی می‌توان آن را متغیر و یا مقوله‌ای مهم در ارتباط با توسعه جامعه دانست.

بر اساس مستندات، ایران یکی از بالاترین نرخ‌های وقوع حوادث طبیعی و غیرطبیعی را در جهان داراست (صدویق سروستانی و عنبری، ۱۳۸۳، ص. ۸۲) و این امر ضرورت بررسی آمادگی برای ایثار و کنش‌های ایثارگرانه و نوع دوستانه را در جامعه ایران آشکار می‌کند، و از سوی دیگر هرچه جامعه از سنتی به توسعه بیشتر گرایش پیدا می‌کند، همچنان که قبلاً ذکر شد به اذعان صاحب‌نظرانی چون ساروخانی، چلبی، رفیع پور و... شاهد فردگرایی و بی‌عاطفگی بیشتر و کاهش کنش‌های نوع دوستانه در شهر می‌شویم. در این میان شهر قوچان نیز متأثر از مسایل فوق و الگوی کشوری و نیز به لحاظ حادثه‌خیز بودن (روی گسل زلزله و سیلاب‌های شدید) جهت انسجام و یکپارچگی بیشتر در مواجهه با آن حوادث و نیز گام برداشتن در مسیر توسعه نیازمند کنش‌های ایثارگرانه و فداکارانه می‌باشد.

مروری بر پیشینه‌های پژوهشی نشان می‌دهد که با قلت ایده‌ها و داده‌های معتبر درباره کنش‌های ایثارگرانه و پرسش‌های نظری و نیازهای عملی و اجتماعی پاسخ داده نشده چه در سطح کلان و چه در سطح منطقه‌ای مثل شهر قوچان روبه رو هستیم. بنابراین مسأله تحقیق حاضر آن است که وضعیت و میزان آمادگی برای ایثار و کنش‌های دگردوستانه را به مثابه یک ارزش اجتماعی در نزد شهروند قوچانی بررسی نماید و عوامل مرتبط بر آن را تبیین نماید، اینکه چه عواملی باعث می‌شود که نگاهمان از منافع خودمان و آن‌ها که دوستشان داریم فراتر رود و سبب شود به منافع هموعان و پیشبرد امور و گره‌گشایی از آنان نیز اهمیت داده و بدان مبادرت ورزیم.

بر این اساس هدف از پژوهش حاضر بررسی میزان آمادگی ایثار و کنش‌های دگردوستانه و شناسایی عوامل مرتبط با آن است که در قالب سوالات زیر مطرح می‌شود:

میزان آمادگی برای ایثار و کنش‌های دگر دوستانه در جامعه شهری قوچان چقدر است؟
چه عواملی بر آمادگی برای ایثار و کنش‌های دگر دوستانه مردم قوچان تاثیر گذار است؟

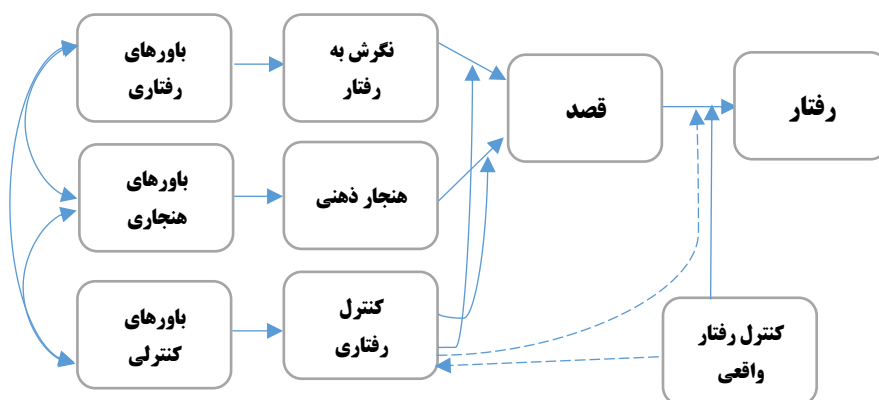
۲. مبانی نظری تحقیق

ادبیات نظری تحقیق

ماکس وبر جامعه‌شناسی را علمی تعریف می‌کند که هدفش فهم تفسیری رفتار معنادار یا همان کنش است. توجه اصلی وبر معطوف به معانی ذهنی‌ای است که کنشگران به رفتارشان نسبت می‌دهند (فروند، ۱۳۶۳: ۲۸). وبر کنش‌های افراد را در دو دسته عقلانی و غیرعقلانی قرار می‌دهد. منظور از کنش عقلانی، عملی مبتنی بر محاسبه وسیله و نتیجه است. کنش عقلانی نیز در دودسته قرار می‌گیرد. کنش عقلانی معطوف به هدف که همان کسب سود در دنیای خارج است. از این رو هدف در کنش عقلانی معطوف به هدف، روشن و انضمامی و دارای ارزش بیرونی است. نوع دیگر کنش عقلانی از منظر وبر، کنشی است که نتیجه آن درون ذاتی و ارزشی است. در انجام این کنش محاسبات عقلانی مبتنی بر ارزشهای فردی صورت می‌گیرد. افرادی که بر اساس احساس مسئولیت اجتماعی عمل می‌کنند را می‌توان در زمره کنش عقلانی معطوف به ارزش قرار داد. بر اساس این نوع کنش، بر هنجار، اخلاق و نوع دوستی به عنوان یک ارزش تاکید می‌شود. ازین رو وبر، مسئولیت‌پذیری اجتماعی را با اخلاق مسئولیت مترادف می‌داند و مهمترین ویژگی آن را ارادی و آزاد بودن فرد عنوان می‌کند. در مقابل کنش غیر عقلانی کنشی است که فرد در آن محاسبه وسیله و نتیجه انجام نمی‌دهد. این کنش نیز نزد وبر دارای دو نوع عاطفی (انفعالی) و سنتی است. کنش عاطفی، کنشی است که متأثر از حالات درونی و هیجانات فرد می‌باشد. کنش سنتی نیز همانطور که از اسمش پیداست کنشی است که منشاء آن بر آمده از سنت‌ها باشد. فرد طبق عادت به سنت دست به کنش می‌زند.

یکی از نظریات بررسی شده در حوزه کنش، نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده آجزن است که بر تئوری عمل منطقی استوار است. این نظریه بر مبنای رابطه میان سه مفهوم نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل فردی ادراک شده دست به پیش بینی وقوع یک رفتار می‌زند. منظور از نگرش به رفتار، ارزیابی مثبت یا منفی از آن رفتار است که به وسیله باورهای رفتاری و شخصی فرد نسبت به نتیجه انجام آن رفتار تعیین می‌شود. بدین معنا یک رفتار یا به دنبال یک باور رفتاری و یا کسب نتیجه مورد انتظار صورت می‌گیرد. از همین رو از نگرش‌ها به عنوان باورهای رفتاری یاد می‌شود. مفهوم هنجارهای ذهنی به درک فرد از فشارهای اجتماعی موجود جهت انجام دادن یا ندادن رفتاری خاص اشاره دارد. این فشار اجتماعی می‌تواند شامل تایید یا عدم تایید اعضای خانواده و اطرافیان فرد در مورد آن رفتار باشد.

اما منظور از سومین مفهوم، یعنی کنترل رفتاری ادراک شده، درجه‌ای از احساس فرد است که تا چه حد انجام یا عدم انجام یک رفتار تحت اراده اوست. به بیان دیگر باور فرد به توانایی خویش و تشخیص اینکه این باور چقدر برای او مهم است به این مفهوم اشاره دارد. این بخش به درک فرد از توانایی خویش تاکید می‌کند.

شکل ۱: مدل رفتار برنامه ریزی شده آجزن

بندورا نیز در قالب نظریه یادگیری اجتماعی معتقد بود غالب رفتارهای انسان از طریق مشاهده و در طول فرآیند الگوسازی آموخته می‌شود. بنا به این نظریه، یادگیری از راه مشاهده، تقلید و الگوبرداری انجام می‌شود و به عامل تقویتی نیازی ندارد (پارسا، ۱۳۸۵، ص. ۳۷). به عقیده بندورا، یادگیرنده باید علاوه بر توجه و علاقه، توانایی تقلید و الگوبرداری را دارا باشد. یادگیری اجتماعی، بنا بر مشاهده و تقلید، به طور

ناخودآگاه در بسیاری از افراد به صورت مثبت و منفی انجام می‌گیرد و پیامدهای ثمربخش، یا زیان‌بار خود را به دنبال خواهد داشت (پارسا، زمینه‌نوین روانشناسی، ۱۳۸۵). بندورا معتقد بود بسیاری از رفتارهای پیچیده ما حاصل مشاهده الگوهای قبلی‌اند که در حل مسائل و کنار آمدن با مسائل خوب عمل می‌کنند. ما با مشاهده دیگران، دانش‌ها و مهارت‌ها، قوانین، راهبردها و عقاید و نگرش‌ها را فرا می‌گیریم. از کودکی به بعد، پاسخ‌هایی را با الگوهایی که جامعه به ما عرضه می‌کند، پرورش می‌دهیم. با والدین خود به عنوان الگو شروع می‌کنیم و زبان آن‌ها را یاد می‌گیریم و با رسوم و رفتارهای قابل قبول فرهنگ، جامعه‌پذیر می‌شویم (آقا یوسفی و دیگران، ۱۳۸۶، ص. ۲۴۲).

تبیین نظری

انواع کنش از منظر وبر نوعی نمونه آرمانی است و به تعبیر وبر در واقعیت، کنش افراد ترکیبی از این ۴ دسته را در خود جای می‌دهد. بر این اساس کنش ایتارگرانه یا ایتار در خود ترکیبی از انواع کنش را داراست. در بررسی کنش خیرخواهانه و عمل ایتار طبق دیدگاه وبر می‌توان چنین در نظر گرفت که اگر اقدام خیرخواهانه برای رسیدن به هدفی ملموس (برای مثال معافیت از پرداخت مالیات و یا امید بازگشت) باشد، ذیل کنش عقلانی معطوف به هدف قرار می‌گیرد. همچنین طبق دیدگاه آجزن نگرش به رفتار اشاره به کسب نتیجه مورد انتظار دارد. از این رو اگر فرد بداند کنش ایتارگرایانه‌اش به پیامد مطلوبی میرسد اقدام به حمایت مینماید. اما اگر کنش خیرخواهانه بر اساس ارزش‌های اخلاقی و دینی فرد انجام شود، کنش عقلانی معطوف به ارزش اتفاق افتاده است. در این وضعیت فرد با احساس مسئولیت مبتنی بر باورهای ارزشی اقدام به ایتار نموده است. اما اگر فرد با دیدن رنج دیگری متاثر گشته و به او کمک کند، این اقدام ذیل کنش عاطفی قرار می‌گیرد. در نهایت اگر فرد طبق آداب و رسوم و پایبندی به سنت‌ها و تحت تاثیر فضای هنجاری تن به ایتار دهد کنش سنتی انجام داده است. همچنین طبق دیدگاه بندورا بخش زیادی از کنش‌های افراد از راه مشاهده، تقلید و الگوبرداری صورت می‌گیرد. بر این اساس میتوان چنین در نظر گرفته که فضای هنجاری خانواده در رابطه با کنش خیرخواهانه بر عملکرد افراد اثر می‌گذارد و بخشی از اقدامات حمایتی آنها را در قالب فرآیند جامعه‌پذیری تبیین می‌کند. علاوه بر این هنجارهای ذهنی در نظریه آجزن نیز به فشارهای اجتماعی در انجام یا عدم انجام یک کنش تاکید میکند و فرد به واسطه درک هنجارهای شبکه روابطی که در آن قرار دارد عمل می‌کند. این وجه از مفهوم نظریه آجزن، همنوایی با هنجارها را در انجام یا عدم انجام یک عمل تبیین می‌کند. سومین عامل پیش‌بینی‌کننده وقوع یک عمل را آجزن کنترل فردی ادراک شده می‌داند که به توانایی فرد در انجام آن اشاره داشت. در پژوهش حاضر فرض بر این است که تمامی پاسخگویان خود را در موقعیتی تصور کنند که توان عمل ایتارگرایانه را دارند.

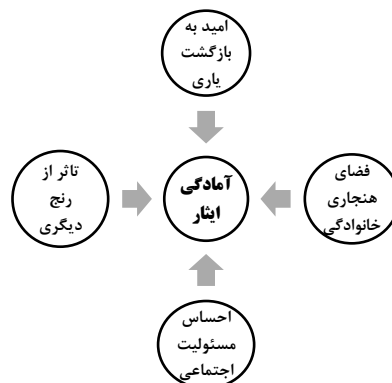
بر اساس مرور نظریات پژوهش حاضر به بررسی ۴ عامل تاثر از رنج، احساس مسئولیت اجتماعی، امید به یاری و فضای هنجاری در آمادگی ایتار و کنش خیرخواهانه می‌پردازد. بر این اساس مقاله حاضر دارای ۴ فرضیه است:

میزان تاثر از رنج دیگری با آمادگی برای ایتار و کنش‌های دگردوستانه رابطه مستقیم دارد.

میزان امید به یاری با آمادگی برای ایتار و کنش‌های دگردوستانه رابطه مستقیم دارد.

فضای هنجاری خانوادگی فرد با آمادگی ایتار و کنش‌های دگردوستانه رابطه مستقیم دارد.

احساس مسئولیت اجتماعی فرد با آمادگی ایتار و کنش‌های دگردوستانه رابطه مستقیم دارد.

شکل ۲: مدل نظری آمادگی برای ایثار

پیشینه تجربی

با توجه به اینکه بررسی پیشینه تحقیق می‌تواند پشتوانه تحلیلی خوبی برای یافته‌های پژوهشی باشد و فضای مفهومی و ادبیات نظری تحقیق را بسط دهد و نیز با تأمل در پیشینه تحقیق به خلأ پژوهشی موضوع پی می‌بریم. جهت پرهیز از اطاله کلام و برخی از پیشینه‌های تحقیق را در جدول مربوط به پیشینه داخلی و خارجی به اختصار بیان کرده و سپس به نقد و بررسی کلیت آنها می‌پردازیم.

جدول ۱: مروری بر پیشینه تحقیقات داخلی

نام محقق	عنوان تحقیق	خلاصه ای از نتایج تحقیق
(وصالی، عطری، کرمانی، & محمدی، ۱۴۰۱)	کنش حمایتی، از سنت گرایی گزینشی تا عرفی نگری تقلیدی: ارائه یک نظریه داده بنیاد	از شرایط علی شناسایی شده در این مقاله که مرتبط با موضوع این پژوهش بود، میتوان به جامعه پذیری، مسئولیت پذیری اجتماعی، برانگیختگی عواطف و انتظار حصول نتایج مادی و معنوی اشاره نمود.
(منصور، از کیا، & فراهانی، ۱۳۹۷)	بررسی تجددگرایی در شهر و رابطه آن با اخلاق نועدوستانه شهروندان	تنها دو درصد از افراد مورد بررسی فعالیت جدی در سازمان ها و نهادهای انسان دوستانه دارند. تساهل و تسامح کمی نسبت به سایر اقوام مختلف به عنوان همسایه در شهر وجود دارد.
(گلچین، حسینی، امام علیزاده، & عناصری، ۱۳۹۵)	تحلیل تجربی رابطه عوامل اجتماعی با رفتارهای نועدوستانه	نتایج نشان می دهد که با افزایش میزان احساس انومی شهروندان و افزایش در شهرگرایی و فردگرایی، میزان گرایش به رفتارهای نועدوستانه کاهش می یابد. در مقابل هر چه میزان دینداری، اعتماد اجتماعی، همدلی و مسئولیت پذیری شهروندان بیشتر باشد، گرایش به انجام رفتارهای نועدوستانه و ایثارگرانه بالاتر خواهد بود.
(زنجانی زاده اعزازی، عظیمی هاشمی، & موفقی، ۱۳۹۳)	نوع دوستی جوانان در سطح دوستان	جوانان به واسطه عواطف انسانی، مبادله اجتماعی، ارزش ها و باورهای درونی شده در موقعیت های بحرانی اقدام به کنش های ایثارگرانه میکنند.
(مردانی ولدانی، کجباف، قضایی، & داوودی، ۱۳۹۴)	رابطه نועدوستی با دینداری و جهت گیری مذهبی	بین نועدوستی با دینداری، جهت گیری مذهبی درونی، جهت گیری مذهبی بیرونی، باورهای دینی و التزام به وظایف دینی با نועدوستی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
(شارع پور & آرمان، تأثیر سرمایه اجتماعی بر نועدوستی در شهر تهران، ۱۳۹۳)	تأثیر سرمایه اجتماعی بر نועدوستی در شهر تهران	افراد با سرمایه اجتماعی بیشتر در قیاس با دیگران نועدوست ترند و از بین مؤلفه های سرمایه اجتماعی: اعتماد اجتماعی، احساس تعلق و مشارکت غیر رسمی و تحصیلات تأثیر معنادار و مثبتی بر نועدوستی دارند.
(سروش، ۱۳۹۱)	احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دیگرخواهی و اعتماد اجتماعی مطالعه نوجوانان شیراز	بیش از نیمی از نوجوانان حداقل در سطح متوسط احساس مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی داشته و در حد متوسطی نیز واجد اعتماد اجتماعی بوده اند و اکثر آن ها در حد متوسطی رفتارهای ایثارگرانه انجام می دهند اما در ۱۲،۷ درصد رفتارهای نועدوستانه کمی انجام می دهند. مسئولیت پذیری فردی با اعتماد اجتماعی و دیگرخواهی رابطه معنادار دارد اما مسئولیت پذیری اجتماعی با اعتماد و دگرخواهی رابطه معنادار ندارد.
(احمدی، ۱۳۸۸)	بررسی نועدوستی در روابط روزمره اجتماعی	نتایج پژوهش بیانگر آن است که همدلی تأثیری بر نועدوستی ندارد اما مسئولیت اجتماعی و تحلیل هزینه پاداش تأثیر معناداری بر نועدوستی دارند.
(عبدالهی & امینی، ۱۳۸۶)	تحلیل جامعه شناختی دگردوستی در ایران	یافته ها نشان می دهد که به ترتیب سرمایه اجتماعی، باورهای دگردوستانه و دینداری مناسکی در تعیین کنش های دگردوستانه از سهم بیشتری برخوردار بوده اند.

(کلانتری، ادیبی، ربانی خوراسگانی، & احمدی، ۱۳۸۶)	بررسی بی تفاوتی و نועدوستی در جامعه شهری ایران	با افزایش همدلی، افزایش مسئولیت پذیری و کاهش تحلیل هزینه-پاداش مادی در بین شهروندان می توان نועدوستی را افزایش و بی تفاوتی را کاهش داد.
(بهران & علیزاده، ۱۳۸۶)	بررسی فردگرایی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد	نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر نشان می دهد: متغیرهای خلوت شخصی، عینیت گرایی و مجموعه نقش افراد بیشترین تأثیر را بر فرد گرایی را داشته اند.
(دربندی & معیدفر، ۱۳۸۵)	بررسی رفتار و نگرش جمعگرایانه شهروندان تهرانی	در تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام، متغیرهای دریافت پیام های متقاعدکننده، خویشتن داری و تعهدعام در مجموع ۱۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته جمع گرایی را تبیین کردند.

جدول ۲: مروری بر پیشینه تحقیقات خارجی

نام محقق	عنوان تحقیق	خلاصه تحقیق
(درايور، ۲۰۰۱)	ارزیابی از خود و رفتار دگردوستانه	افراد دارای نگرش مثبت و عزت نفس بالا که از کیفیت زندگی خویش رضایت دارند، نسبت به دیگران احساس خیرخواهی بیشتری دارند.
(موجسیک و فریجتز، ۲۰۱۱)	آزمایش طبیعی دگرخواهی در جامعه	مردان بیشتر به زنان کمک می کنند اما زنان بیشتر در قبال همجنس خود نועدوست هستند. کسانی که همراهی داشتند در مقایسه با کسانی که به تنهایی عبور می کردند ۲۵ درصد نועدوست تر بودند.
(پیلیوین و چانک، ۲۰۱۴)	مروری بر نظریه متأخر و پژوهش دگرخواهی	تغییر پارادایم نظریه های مربوط به نועدوستی، اینکه امروزه نظریه پردازان: نועدوستی را بیشتر به طبیعت بشر نسبت می دهند در حالی که در گذشته آن را یک رفتار عامدانه و اکتسابی می دانستند.
(سینگر، ۱۴۰۰)	دیگردوستی مؤثر	تأکید بر تمایز دو نوع کنش ایثارگرانه: ۱- کنش های ایثارگرانه مبتنی بر احساسات و عواطف و در برد حداکثر درون مرزی: هموطن، همشهری، هم محله، همسایه و.. تأکید بر رویکرد دگرخواهی بدون جبران و بدون دریافت پاداش متقابل ۲. کنش های ایثارگرانه مبتنی بر عقلانیت حتی با برد جهان وطنی و فرامرزی و اینکه دگرخواهی یکطرفه نیست و بازخورد آن بصورت شادمانی، آرامش خاطر و رضایت درونی به کنشگر دگردوست برمی گردد.
(جانسون، ۲۰۱۸)	ابعاد دگرخواهی، آیا تصور رفتارهای خیرخواهانه فداکاری اجتماعی خوب یا شخصی را دنبال می کند؟	فداکاری به عنوان یک نشانه ی شخصیت اخلاقی و اطلاعاتی درمورد قضاوت های پر شهرت تلقی میشود چرا که مردم بیشتر به هزینه های شخصی متکی هستند تا سود اجتماعی ، هنگامی که در حال ارزیابی بازیگران اجتماعی هستند.
(داتا، ۲۰۱۹)	آیا تنها چیزی را به دست میاوری که داده ای یک اقتصاد سیاسی دورکیمی رادیکال درباره ی فداکاری	تأثیر ساختارهای متصلب محاسبه گرانه با غلبه ی عقلانیت ابزاری مبتنی بر فرد گرایی نئو لیبرالیستی باعث کاهش فداکاری می شود.
(کراپ و مالیوفسکی، ۲۰۲۲)	تطور فداکاری غیر معمول	ایثار زمانی شکل میگیرد که همسایگان و خویشاوندان نزدیک باشند و همسایگان گیرنده نباشند بلکه از خودمان هستند و نیاز به بازگشت و جبران هزینه ها برایمان متصور نیست .

همانگونه که ملاحظه گردید، پژوهش‌های مختلف از منظرهای متنوع و با روش‌های متعدد به موضوع دگرخواهی پرداخته‌اند، در بین پژوهش‌های داخلی برخی از جنبه نظری به آن پرداخته‌اند (ذکایی، ۱۳۷۶)، (شارع پور، ۱۳۷۹). بعضی دیگر به طور مستقیم به مقوله دگردوستی پرداخته‌اند (کلانتری، ادیبی، ربانی خوراسگانی، & احمدی، ۱۳۸۶)، (عبدالهی & امینی، ۱۳۸۶)، (دربندی & معیدفر، ۱۳۸۵)، (سروش، ۱۳۹۱)، (گلچین، حسینی، امام علیزاده، & عناصری، ۱۳۹۵). برخی دیگر این مقوله را ذیل سایر ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی بررسی کرده‌اند (محسنی، ۱۳۷۹)، (حاجیانی، ۱۳۹۳).

به نظر می‌رسد در حوزه شیوه سنجش و متغیرهای مستقل انتخاب شده ضعف وجود دارد، مثلاً نوع دوستی را به شیوه ساده‌ای همچون امانت دادن گوشی تلفن همراه به منظور تماسی کوتاه برای دسته‌بندی افراد نوع دوست و بی تفاوت سنجیده‌اند. در برخی پیشینه‌های داخلی از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شده که محل ایراد است و روایی و اعتبار آن دچار ارب می‌شود مطالعات مذکور، پژوهشگر را در طراحی فرضیه‌ها، متغیرها و روش بکارگرفته یاری نموده و هر کدام تلاشی اندیشمندانه برای درک برخی از عوامل تأثیر گذار نوع دوستی بوده‌اند، اما با وجود این به جز تعداد انگشت‌شماری، نتوانسته‌اند به صورت مستقیم و تام به بررسی رابطه کنش‌های ایثارگرانه با عوامل اجتماعی مؤثر بر آن بپردازند، بویژه خلأ انجام چنین پژوهشی در شرایط زمانی کنونی و آنهم در سطح شهری مثل قوچان به عنوان شهری با قومیت‌های کرد و ترک و فارس و... مشهود است.

در بین پژوهش‌های خارجی نیز، برخی از آن‌ها فقط به تبع نظری این مفهوم پرداخته‌اند (بروم، ۲۰۰۶)، (نواک و هایفیلد، ۲۰۱۱). بعضی دیگر با اتکا به روش‌های کیفی در این حوزه پژوهش انجام داده (تائینگ، ۲۰۰۶؛ باماستین، ۲۰۰۶) (به نقل از (عبدالهی & امینی، ۱۳۸۶، ص. ۳۹)) و برخی دیگر روش‌های کمی از جمله پیمایش را برای سنجش این مفهوم برگزیده‌اند (دراپور، ۲۰۰۱)، (اینلف، ۲۰۰۶)، (هانی کات، ۲۰۱۳). همچنین درباره پژوهش‌های خارجی باید گفت این پژوهش‌ها عمدتاً با رویکرد روانشناختی صرف و به روش طراحی آزمایش انجام گرفته‌اند. این پژوهش‌ها اگر چه با قراردادن افراد در یک موقعیت واقعی سروکار دارند، اما فقط بعد روانی و فردی قضیه را مد نظر قرار می‌دهند که باعث تقلیل‌گرایی و فروکاستن جنبه‌ها و ابعاد و دلالت‌های دیگر از جمله مغفول ماندن بعد جامعه شناختی آن شده‌اند. ضمن آن که تجسم ذهنی و نیز میان ذهنیت ما ایرانی‌ها متناسب شرایط فرهنگی-اجتماعی و کم و کیف تنوع جامعه‌پذیری ما با دیگران خارجی متفاوت است. در واقع وجه تمایز این پژوهش تأکید بر ترکیب نظریات جامعه شناختی و روانشناختی در بررسی دگرخواهی و بداعت مکانی تحقیق در مورد جمعیت فعال ۷۵-۱۵ شهرستان قوچان و بعد زمانی جدید آن می‌باشد تا بتواند حلقه پوششی و تکمیلی دیگری در شرایط مکانی و زمانی جدید و دستاوردهای پژوهشی متفاوت به پژوهش‌های پیشین بیفزاید. ضمن آنکه انجام چنین پژوهش‌هایی و کاربرد دستاوردهای آن؛ توجه به تعدیل و تقلیل آسیب‌های اجتماعی و سلامت اجتماعی جامعه را می‌افزاید.

۳. روش تحقیق

این پژوهش از روش پیمایش بهره جسته و با نمونه‌ای معرف از مردم شهر قوچان در بازه سنی ۱۵ تا ۷۵ سال اجرا گردیده است. روش نمونه‌گیری در این مقاله تصادفی طبقه‌ای چند مرحله‌ای بوده است که در نواحی ۵ گانه و محلات ۳۲ گانه شهرستان قوچان نمونه‌گیری صورت گرفته است. پرسشنامه‌ها نیز بر اساس نسبت سنی و جنسی تکمیل شده است. حجم نمونه برآورد شده برای شهرستان قوچان ۳۲۳ نفر بوده است. سوالات متغیر اصلی به صورت داستانک^۱‌هایی طراحی گردیدند و از پاسخگو خواسته شد تا با قراردادن فرضی خود در وضعیت توصیف شده، میزان آمادگی برای دگرخواهی و ایثار خود را اعلام کند. داستانک یا ویگنت‌ها سناریوهایی کوتاه به شکل نوشتاری یا تصویری از یک شخص یا شیئی یا موقعیت، با هدف ایجاد پاسخ به سناریوهای معمولی و تسهیل در کشف پاسخهای شرکت کنندگان (هیل، ۱۹۹۷: ۱۷۸).

رایج ترین شکل ویگنت، یک داستان فرضی یا تخیلی کوتاه است که به مجموعه ای از شرکت کنندگان عرضه می شود تا شرکت کنندگان خود را در آن شرایط فرضی، تجسم نمایند و آنگاه به سؤالات تحقیق پاسخ دهند (تالر، ۲۰۱۲: ۱۷۵). از تکنیک ویگنت برای بررسی کنش های افراد و رویارویی با مسایل پیچیده و بویژه حساس، کشف احساساتی که در موقعیت های دشوار بوجود می آیند و همچنین برای کشف تصمیم گیری ماهرانه استفاده می شود (کریز و اسکینوس، ۲۰۱۳: ۱۸۶). ویگنت های طراحی شده در این پژوهش عبارتند از: قرض دادن بخشی از پول مورد نیاز- امانت دادن یک وسیله برقی - بخشش وسیله مورد نیاز به زلزله زدگان- گذشتن از حقوق اجتماعی- گذشتن از اوقات فراغت خویش- اهدای عضو- پذیرش خطر جانی و اقدام برای نجات جان افراد محصور در آتش.

متغیر وابسته در این پژوهش آمادگی ایثار در ابعاد مختلف مالی (نقدی و غیرنقدی)، امانت دادن وسیله، اوقات فراغت، حق اجتماعی، جانی (اهدای عضو و خطر جانی) مورد بررسی واقع شده است. متغیرهای مستقل نیز پیشتر در مدل علی تحقیق ارائه شده است. ابزار پرسشنامه این تحقیق به منظور سنجش صفت یا صفات مورد نظر در مسأله تحقیق که «میزان آمادگی ایثارگری» می باشد طراحی و تنظیم شده است.

روایی و پایایی

برای سنجش روایی، از روش اعتبار محتوا^۲ استفاده شده است (کلانتری، ادیبی، ربانی خوراسگانی، & احمدی، ۱۳۸۶، ص. ۷۶-۷۷). به این نحو که در مرحله نخست بر اساس سؤالات و مصاحبه های عمیق و آزاد، همین طور مشاهدات آزاد مقدماتی از میدان، پرسشنامه ای مقدماتی تدوین و تنظیم گردید. سپس با استفاده از روش توافق داوران، روایی آن تایید گردید. همچنین جهت بررسی همبستگی درونی متغیرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است. این شاخص برای داستانک های مطرح شده در این پژوهش ۰٫۶۹۹ شده است.

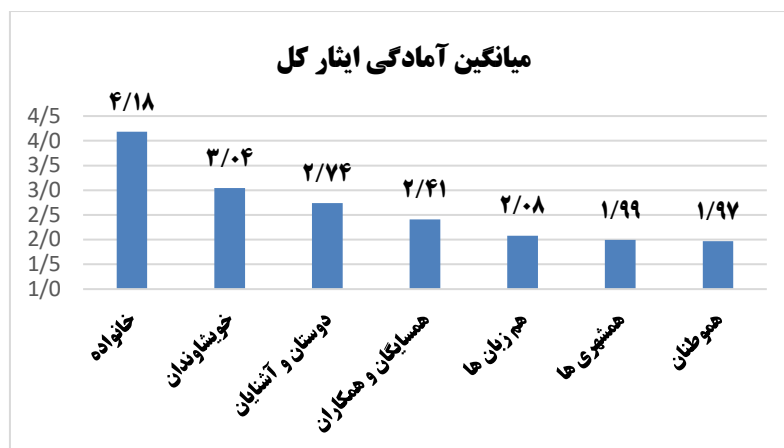
۴. یافته های تحقیق

یافته های توصیفی (آمار توصیفی)

در پژوهش حاضر نیمی از پاسخگویان را زنان و نیمی دیگر را مردان تشکیل داده اند. بیش از نیمی از پاسخگویان ۴۶۶ درصد از پاسخگویان متأهل و ۲۳٫۸ درصد دیگر مجرد بوده اند. میانگین سنی پاسخگویان نیز ۴۰٫۸ سال می باشد. با توجه با اینکه مردم قوچان دارای قومیت های متنوعی است قومیت پاسخگویان مورد سوال واقع شده است. نتایج نشان داد که ۴۲ درصد پاسخگویان کرمانج، ۲۹ درصد فارس و ۲۷٫۸ درصد هم ترک زبان هستند. ۳۳٫۳ درصد از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۲۱٫۹ درصد دارای مدرک کارشناسی هستند. ۱۶ درصد از پاسخگویان هم از مدرک سیکل برخوردار بودند. تحصیلات تکمیلی در بین پاسخگویان کمتر از ۵ درصد بوده است. در عین حال ۶٫۲ درصد از پاسخگویان بیسواد بوده اند. ۴۵٫۴ درصد از پاسخگویان شاغل، ۳۱٫۲ درصد خانه دار و ۹ درصد بازنشسته هستند. کمتر از ۱۰ درصد پاسخگویان (۵٫۹ درصد) بیکار بوده اند. ۶٫۲ درصد نیز در حال تحصیل می باشند. ۲۹٫۸ درصد از پاسخگویان درآمدی ندارند که بخش عمده ی آنها را زنان خانه دار تشکیل داده است. ۲۱٫۶ درصد درآمدی بین ۱ تا ۳ میلیون دارند. ۱۷٫۲ درصد بین ۳ تا ۵ میلیون و ۱۵٫۴ درصد نیز بین ۵ تا ۷ میلیون درآمد دارند. ۱۱٫۹ درصد از پاسخگویان درآمدی بین ۷ تا ۱۰ میلیون کسب میکردند و ۴٫۱ درصد هم بیش از ۱۰ میلیون درآمد داشتند.

توصیف سازه آمادگی ایثار

سازه آمادگی ایثار از ترکیب ۷ نوع شیوه ایثار در رابطه با گروه های مختلف ساخته شده است. نمره میانگین آمادگی ایثار پاسخگویان در بازه یک تا پنج، ۲٫۸۳ شده است که نزدیک به متوسط می باشد. میانه این سازه برابر با ۲٫۸ شده است که به معنای آن است که نیمی از پاسخگویان نمره کمتر از متوسط داشته اند. به عبارت دیگر میانه این سازه بر نمره متوسط تقریباً منطبق می باشد. نمودار زیر میانگین آمادگی ایثار در ابعاد سنجش شده را در گروه های مختلف نشان میدهد.

شکل ۳: نمره میانگین آمادگی ایثار برای گروههای مختلف

آمادگی برای ایثار مالی (قرض دادن پول مورد نیاز)

میانگین ایثار مال مورد نیاز در صورت نیاز مالی شدید اعضای خانواده (۳٫۸۷) در اولویت بوده است. سپس ایثار مال مورد نیاز به خویشاوندان (۲٫۳) و پس از آن دوستان و آشنایان (۲٫۱) بوده است. آزمون مقایسه میانگین تی تست برای ایثار مالی به تفکیک جنسیت برای هیچ گروهی معنادار نشده است. همچنین روحیه ایثار برای هیچ کدام از افراد ذکر شده در دو گروه مجرد و متأهل تفاوت معناداری نداشته است.

میانگین کل	جنسیت		وضعیت تاهل		
	زن	مرد	متاهل	مجرد	
اعضای خانواده	۳٫۸۵	۳٫۸۹	۳٫۷۷	۴٫۱۷	
خویشاوندان	۲٫۴۱	۲٫۱۹	۲٫۳۴	۲٫۳۲	
دوست و آشنا	۲٫۰۵	۲٫۱۴	۲٫۰۴	۲٫۳۲	
همکار یا همسایه	۱٫۶۸	۱٫۷۲	۱٫۶۸	۱٫۷۳	
هم زبان	۱٫۳۳	۱٫۴۴	۱٫۳۸	۱٫۳۸	
همشهری	۱٫۲۵	۱٫۳۱	۱٫۲۶	۱٫۳۴	
هموطن	۱٫۲۹	۱٫۲۶	۱٫۲۷	۱٫۳۵	

آمادگی برای امانت دادن وسیله مورد نیاز

میانگین ایثار امانت دادن وسیله مورد نیاز برای اعضای خانواده (۴٫۱۵) در اولویت بوده است. سپس امانت وسیله مورد نیاز به خویشاوندان (۳) و پس از آن دوستان و آشنایان (۲٫۶۱) بوده است. شدت ایثار مال مورد نیاز برای سایر افراد سیر نزولی یافته و کمتر از همه نسبت به هموطن (۱٫۵۲) بوده است. آزمون مقایسه میانگین آمادگی برای ایثار از وسیله مورد نیاز بر حسب جنسیت در مورد دوستان و آشنایان (sig=۰٫۰۱۰) تفاوت معنی داری داشته است. همچنین آزمون مقایسه میانگین بر حسب وضعیت تاهل تفاوت معناداری نداشته است.

میانگین کل	جنسیت		وضعیت تاهل		
	زن	مرد	متاهل	مجرد	
اعضای خانواده	۴٫۰۱	۴٫۳۰	۴٫۱۴	۴٫۳۶	
خویشاوندان	۲٫۸۳	۳٫۱۷	۳	۳٫۱۰	
دوست و آشنا	۲٫۳۴	۲٫۸۸	۲٫۵۰	۲٫۹۵	

همکار یا همسایه	۲,۳۴	۲,۱۹	۲,۴۹	۲,۳۵	۲,۳۸
هم زبان	۱,۷۰	۱,۶۰	۱,۸۱	۱,۷۳	۱,۶۰
همشهری	۱,۵۷	۱,۴۸	۱,۶۶	۱,۵۸	۱,۵۲
هموطن	۱,۵۲	۱,۴۶	۱,۵۷	۱,۵۳	۱,۴۸

آمادگی برای اיתار مال غیر نقدی مورد نیاز (اهدای وسیله به زلزله زدگان)

آمادگی ایتار مال غیر نقدی مورد نیاز درباره سه گروه همشهریان، یکی از شهرهای کشور و یکی از کشورهای همسایه سنجش شده است. میانگین ایتار امانت دادن مال غیر نقدی مورد نیاز برای همشهریان (۴,۱۲) در اولویت بوده است. سپس ایتار مال غیر نقدی مورد نیاز به یکی از شهرهای کشور (۳,۵۴) و پس از آن کشورهای همسایه (۲,۲۴) بوده است.

آزمون مقایسه میانگین برای ایتار مال غیر نقدی مورد نیاز در مورد شهر خود ($\text{sig}=0,003$) و کشور دیگر ($\text{sig}=0,006$) بر حسب جنسیت تفاوت معناداری داشته است. اما در رابطه یکی از شهرهای کشور میان جنسیت و اهدای کمک به زلزله زدگان تفاوت معنی داری وجود ندارد. اما هیچ تفاوت معنی داری میان وضعیت تاهل و اهدای مال مورد نیاز به افراد زلزله زده مشاهده نشده است.

میانگین کل	جنسیت		وضعیت تاهل	
	زن	مرد	متاهل	مجرد
شهر خودمان	۴,۱۲	۴,۳۴	۳,۹۰	۴,۱۱
شهر دیگر	۳,۵۴	۳,۷۲	۳,۳۷	۳,۵۱
کشور دیگر	۲,۲۴	۲,۲۵	۱,۹۶	۲,۱۹

آمادگی ایتار اوقات فراغت

میانگین ایتار اوقات فراغت برای اعضای خانواده (۴,۶۹) در اولویت است. پس از آن این آمادگی برای گذشتن از اوقات فراغت برای خویشاوندان (۴,۰۶) و پس از آن دوستان و آشنایان (۳,۷۱) بوده است. به طور کلی این آمادگی از گروه های نزدیک تا همشهریان و هموطنان سیر نزولی پیدا میکند. آزمون مقایسه میانگین نشان میدهد که تفاوت معناداری در رابطه با ایتار اوقات فراغت هیچ گروهی بر حسب جنسیت و وضعیت تاهل وجود ندارد.

میانگین کل	جنسیت		وضعیت تاهل	
	زن	مرد	متاهل	مجرد
اعضای خانواده	۴,۶۹	۴,۶۹	۴,۶۸	۴,۶۵
خویشاوندان	۴,۰۶	۴,۱۱	۴,۱۳	۳,۹۱
دوست و آشنا	۳,۷۱	۳,۶۲	۳,۶۹	۳,۷۹
همکار یا همسایه	۳,۲۶	۳,۲۰	۳,۳۴	۳,۰۵
هم زبان	۳,۸۲	۲,۷۹	۲,۸۸	۲,۵۷
همشهری	۲,۶۶	۲,۵۷	۲,۷۴	۲,۴۳
هموطن	۲,۵۹	۲,۵۵	۲,۶۳	۲,۳۲

آمادگی ایتار حق اجتماعی

میانگین ایثار حق اجتماعی برای اعضای خانواده در اولویت است. پس از آن آمادگی ایثار حق اجتماعی برای خویشاوندان و پس از آن با اختلاف کمی برای دوستان و آشنایان بوده است. به طور کلی این آمادگی از گروه های نزدیک تا همشهریان و هموطنان سیر نزولی پیدا میکند. آزمون تی تست مقایسه میانگین ها در میان زنان و مردان و افراد مجرد و متاهل معنی دار نبوده است.

میانگین کل	جنسیت		وضعیت تاهل	
	زن	مرد	متاهل	مجرد
اعضای خانواده	۴.۸۰	۴.۸۳	۴.۸۰	۴.۸۴
خویشاوندان	۴.۵۰	۴.۵۵	۴.۵۲	۴.۴۴
دوست و آشنا	۴.۳۱	۴.۴۳	۴.۳۳	۴.۳۹
همکار یا همسایه	۴.۱۲	۴.۱۷	۴.۲۰	۳.۹۵
هم زبان	۳.۹۱	۴.۰۱	۴.۰۲	۳.۷۰
همشهری	۳.۸۴	۳.۹۶	۳.۹۸	۳.۵۸
هموطن	۳.۸۴	۳.۹۳	۳.۹۶	۳.۵۷

آمادگی ایثار اعضای بدن (اهدای عضو)

میانگین ایثار اعضای بدن برای اعضای خانواده (۳,۹) در اولویت است. پس از آن با شیب نسبتا تنیدی آمادگی ایثار اعضای بدن برای خویشاوندان (۱,۸) و پس از آن برای دوستان و آشنایان (۱,۴) بوده است. به طور کلی این آمادگی از گروه های نزدیک تا همشهریان و هموطنان سیر نزولی پیدا میکند.

آزمون مقایسه میانگین تی تست هم نشان میدهد که میان زنان و مردان برای ایثار اعضای بدن تفاوت معناداری وجود ندارد اما تفاوت معناداری میان افراد مجرد و متاهل در رابطه با آمادگی ایثار اعضای بدن برای اعضای خانواده ($\text{sig}=0,000$)، دوستان و آشنایان ($\text{sig}=0,023$) نشان میدهد.

کل	جنسیت		وضعیت تاهل	
	زن	مرد	متاهل	مجرد
اعضای خانواده	۳.۷۵	۴.۱۲	۳.۷۶	۴.۵۵
خویشاوندان	۱.۷۲	۱.۸۴	۱.۷۱	۲.۰۵
دوست و آشنا	۱.۲۳	۱.۵۴	۱.۲۵	۱.۷۹
همکار یا همسایه	۱.۰۱	۱.۱۵	۰.۹۸	۱.۳۴
هم زبان	۰.۷۸	۰.۹۶	۰.۷۸	۱.۱۲
همشهری	۰.۷۴	۰.۹۶	۰.۷۶	۱.۱۲
هموطن	۰.۷۷	۰.۹۴	۰.۷۶	۱.۱۳

آمادگی ایثار جانی (ریسک جانی)

میانگین ایثار اعضای بدن برای اعضای خانواده (۴,۵۹) در اولویت است. پس از آن آمادگی ایثار خطر جانی برای خویشاوندان (۳,۴۴) و پس از آن برای دوستان و آشنایان (۳,۰۷) بوده است. به طور کلی این آمادگی از گروه های نزدیک تا همشهریان و هموطنان سیر نزولی پیدا میکند. ایثار خطر جانی در میان افراد زنان و مردان برای خویشاوندان ($\text{sig}=0,036$)، دوستان و آشنایان ($\text{sig}=0,011$)، همکاران و همسایگان ($\text{sig}=0,038$)، هم زبان ها ($\text{sig}=0,039$)، همشهری ها ($\text{sig}=0,022$)، هموطنان ($\text{sig}=0,017$) تفاوت معنی داری

داشته است و تنها برای اعضای خانواده این تفاوت معنی دار نبوده است. همچنین ایتار خطر جانی در میان افراد مجرد و متاهل برای دوستان و آشنایان تفاوت معنی داری داشته است ($\text{sig}=0,033$). اما برای سایر گروه های میان مجردین و متاهلین تفاوت معنی داری وجود نداشت.

کل	جنسیت	وضعیت تاهل	
		متاهل	مجرد
اعضای خانواده	زن	۳.۵۲	۳.۷۲
خویشاوندان	مرد	۲.۷۷	۲.۷۱
دوست و آشنا	زن	۲.۴۰	۲.۵۴
همکار یا همسایه	مرد	۲.۰۷	۱.۹۰
هم زبان	زن	۱.۸۰	۱.۷۸
همشهری	مرد	۱.۵۸	۱.۶۹
هموطن	زن	۱.۵۱	۱.۷۰

آزمون فرضیات (آمار استنباطی)

آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که آمادگی ایتار با سن، جنسیت، وضعیت تاهل رابطه معناداری ندارد ولی با درآمد و تحصیلات همبستگی بالا و رابطه معناداری دارد. هرچه درآمد افراد بیشتر باشد آمادگی ایتار نیز افزایش پیدا می کند. همچنین هرچه تحصیلات فرد بالاتر باشد آمادگی ایتار نیز افزایش می یابد.

در بررسی رابطه میان آمادگی ایتار و قومیت از آزمون مقایسه میانگین یک طرفه Anova و آزمون Post-Hoc شفه استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد میان قومیت ها و آمادگی ایتار رابطه معناداری وجود ندارد. تمامی ضرایب معناداری بیش از ۰,۵ می باشد. که نشان از عدم همبستگی میان آمادگی ایتار و قومیت پاسخگویان دارد.

رابطه آمادگی ایتار و متغیرهای مستقل

نتیجه آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که میان آمادگی ایتار و امید به یاری رابطه معنی داری وجود دارد. یعنی هرچه امید به یاری حمایت بیشتر باشد آمادگی ایتار افراد افزایش پیدا میکند ($\text{sig}=0,000$).

همچنین میان آمادگی ایتار و تأثر از رنج دیگران رابطه معنی دار و محکمی وجود دارد. بدین ترتیب هرچه افراد از رنج دیگران متأثرتر شوند آمادگی ایتار بیشتر میشود ($\text{sig}=0,000$).

میان آمادگی ایتار و فضای هنجاری خانوادگی (پیشینه خانوادگی حمایتگر) رابطه معنی دار و محکمی وجود دارد. بدین ترتیب هرچه فضای هنجاری خانواده فرد حمایتگرتر باشد آمادگی ایتار بیشتر میشود ($\text{sig}=0,000$).

میان آمادگی ایتار و احساس مسئولیت اجتماعی رابطه معنی دار و محکمی وجود دارد. بدین ترتیب هرچه مسئولیت پذیری اجتماعی فرد بیشتر باشد آمادگی ایتار بیشتر میشود ($\text{sig}=0,000$).

تحلیل چندمتغیره

برای بررسی جهت و شدت تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (آمادگی ایتار) از رگرسیون چندگانه خطی به روش گام به گام استفاده شده است. به این صورت که در هر مرحله یکی از متغیرهای مستقل (برحسب شدت تأثیر حاصل و نیز معناداری) وارد معادله میشود. این کار تا ورود آخرین متغیری که تأثیر معنادار بر ضریب تعیین داشته باشد ادامه پیدا کرده است.

جدول ۳: مدل تنبیهی عوامل موثر بر آمادگی ایتار

خلاصه مدل				
مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تصحیح شده	خطای برآورد

۱	۵۳۶ [□]	۲۸۷	۲۸۵	۶۸۹۸۲
۲	۶۳۰ [□]	۳۹۷	۳۹۳	۶۳۵۳۷
۳	۶۶۴ [□]	۴۴۱	۴۳۶	۶۱۲۵۳
۴	۶۸۴ [□]	۴۶۸	۴۶۱	۵۹۸۵۶
پیش بینی کننده a: تأثر از رنج				
پیش بینی کننده های b: تأثر از رنج، امید به یاری				
پیش بینی کننده های c: تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی				
پیش بینی کننده های d: تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی، فضای هنجاری				

همانطور که داده های جدول بالا نشان می دهد متغیرهای تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری به ترتیب بیشترین تأثیر و بیشترین معناداری را در آمادگی برای ایثار دارند. نتایج نشان می دهد هر چهار متغیر مستقل ذکر شده با ضرایب همبستگی نسبتاً بالا (۰,۶۸) با متغیر وابسته یعنی آمادگی ایثار همبستگی دارند. همچنین ضریب تعیین ۰,۴۶ نشان می دهد که ۴۶ درصد تغییرات موجود در آمادگی ایثار تابع متغیرهای مستقل (تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری) می باشد.

جدول ۴: معناداری مدل رگرسیون

آنووا						
مدل		مجموع	درجه آزادی	میانگین	F	معنی داری
۱	رگرسیون	۶۰.۸۴۳	۱	۶۰.۸۴۳	۱۲۷.۸۶۱	۰.۰۰۰ [□]
	باقی مانده	۱۵۱.۳۲۲	۳۱۸	۰.۴۷۶		
	کل	۲۱۲.۱۶۵	۳۱۹			
۲	رگرسیون	۸۴.۱۹۳	۲	۴۲.۰۹۷	۱۰۴.۲۷۷	۰.۰۰۰ [□]
	باقی مانده	۱۲۷.۹۷۲	۳۱۷	۰.۴۰۴		
	کل	۲۱۲.۱۶۵	۳۱۹			
۳	رگرسیون	۹۳۶۰۵	۳	۳۱.۲۰۲	۸۳.۱۶۲	۰.۰۰۰ [□]
	باقی مانده	۱۱۸.۵۶۰	۳۱۶	۰.۳۷۵		
	کل	۲۱۲.۱۶۵	۳۱۹			
۴	رگرسیون	۹۹.۳۰۸	۴	۲۴.۸۲۷	۶۹.۲۹۶	۰.۰۰۰ [□]
	باقی مانده	۱۱۲.۸۵۷	۳۱۵	۰.۳۵۸		
	کل	۲۱۲.۱۶۵	۳۱۹			
متغیر وابسته a: آمادگی ایثار						
پیش بینی کننده های b: تأثر از رنج						
پیش بینی کننده های c: تأثر از رنج، امید به یاری						
پیش بینی کننده های d: تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی						
پیش بینی کننده های e: تأثر از رنج، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی، فضای هنجاری						

جدول بالا به بررسی معناداری مدل رگرسیونی به تفکیک مراحل ۴ گانه پرداخته است. همانطور که ملاحظه می شود نسبت میانگین مجذورات رگرسیون بر باقی مانده، در هر چهار مرحله بالاست ($F=۶۹,۲۹۶$, $sig=۰,۰۰۰$). نگاهی به سطح معناداری مدل ها نشان می دهد که مدل های رگرسیونی به دست آمده در هر چهار مرحله به طرز معناداری قابلیت پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

این بدان معناست که آمادگی ایثار با توجه به اطلاع از چهار متغیر مستقل تأثر از رنج دیگران، امید به یاری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری قابل پیش بینی است.

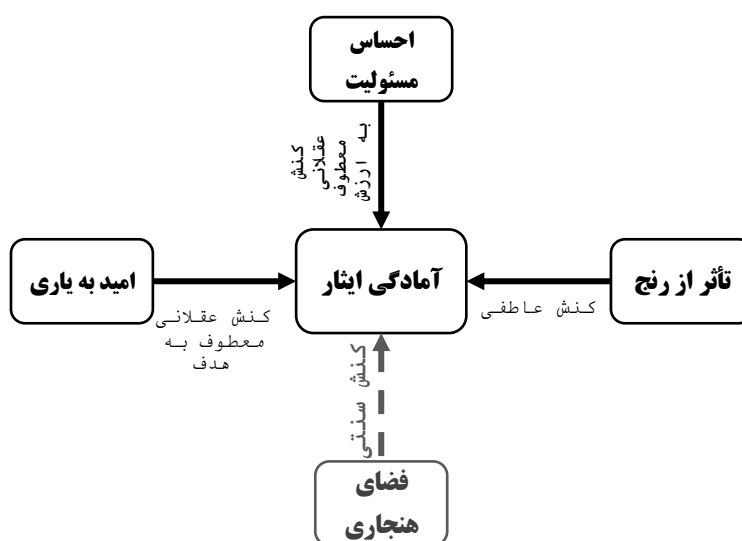
جدول ۵ جهت و شدت تاثیر متغیرهای مستقل بر آمادگی ایثار

ضرایب مدل رگرسیونی						
مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آزمون تی	معنی درای	
	میانگین	خطای استاندارد				
۴	(Constant)	۰.۰۰۱	۰.۲۰۶	۰.۰۰۷	۰.۹۹۵	
	تاثیر از رنج	۰.۳۰۷	۰.۰۳۴	۳۹۴	۸.۹۷۲	۰.۰۰۰
	امید به یاری	۰.۱۸۷	۰.۰۳۲	۲۶۱	۵.۸۴۸	۰.۰۰۰
	احساس مسئولیت اجتماعی	۰.۲۳۶	۰.۰۵۱	۲۰۶	۴.۶۴۲	۰.۰۰۰
	فضای هنجاری خانواده	۰.۱۴۰	۰.۰۳۵	۱۷۰	۳.۹۹۰	۰.۰۰۰
متغیر وابسته : آمادگی ایثار						

بر این اساس، میزان آمادگی برای ایثار را می توان با متغیرهای وابسته مذکور طبق معادله خطی زیر تقریب زد:

$$\text{آمادگی برای ایثار} = ۰,۳۰۷ + (\text{تاثیر از رنج}) + ۰,۱۸۷ + (\text{امید یاری}) + ۰,۲۳۶ + (\text{احساس مسئولیت اجتماعی}) + ۰,۱۴۰ + (\text{فضای هنجاری خانواده}) + ۰,۰۰۱$$

بر اساس تیپولوژی وبر از کنش میتوان عوامل موثر بر آمادگی ایثار را در این دسته بندی قرار داد. آمادگی برای ایثار ذیل ۴ کنش عنوان شده توسط وبر در مدل زیر ارائه شده است. با کمی تساهل کنش ایثارگرایانه برخاسته از فضای هنجاری خانواده را به دلیل عمل به سنت ها و عادات کسب شده در فضای خانواده ، ذیل مفهوم کنش سنتی وبر قرار دادیم.

شکل ۴: مدل آمادگی ایثار مردم قوچان بر اساس تیپولوژی کنش از دیدگاه وبر

۵. نتیجه گیری و پیشنهادها

تحقیق حاضر با هدف بررسی جامعه شناختی آمادگی برای ایثار و ارائه مدلی تبیینی در این زمینه صورت گرفته است. براساس پیشینه نظری چهار متغیر اصلی این پژوهش که عبارتند از تاثیر از رنج دیگران، امید به یاری، فضای هنجاری خانوادگی و احساس مسئولیت اجتماعی مورد نظر قرار گرفت و رابطه آن ها با آمادگی ایثار بررسی شد. آمادگی ایثار با ۷ نوع اقدام ایثارگرایانه مورد سنجش واقع شد و نمره میانگین آمادگی ایثار به طور کلی ۲,۸۳ به دست آمد. به طور کلی بیشترین میزان آمادگی ایثار چنان که انتظار میرفت مربوط به ایثار برای اعضای

خانواده بود. پس از آن خویشاوندان، دوستان و آشنایان و همسایگان و همکاران، همزبان ها، هم وطنان و همشهریان قرار میگیرند. وبر در بحث اخلاق مسئولیت، بر این باور بود که با تشدید روند بروکراتیزه شدن فرآیند امور و عقلانی شدن کنش ها روحیه مسئولیت پذیری اجتماعی تضعیف میگردد. بر همین منوال با تضعیف روحیه مسئولیت پذیری، روحیه نوع دوستی در قبال عموم کاهش می یابد. چنان که در این پژوهش نیز مشاهده شد روحیه ایثار برای هم شهریان و هم وطنان کمتر از نمره میانگین ۲ شده است.

نتایج در مجموع نشان دهنده همبستگی قوی بین متغیر تاثیر از رنج دیگران با آمادگی برای ایثار و کنش های دگردوستانه است. بنابراین در پرتو کنش عاطفی در دیدگاه وبر، فرد به واسطه تاثیر از رنج دیگری (خاص و عام) به نسبت های مختلف دست به اقدام ایثارگرایانه میزند. این مهم تایید کننده بخشی از یافته های پژوهش (سینگر، ۱۴۰۰) و (وصالی، عطری، کرمانی، & محمدی، ۱۴۰۱) است.

همچنین همبستگی قوی بین امید به یاری دیگران در آینده و آمادگی ایثار نشان میدهد که برخی اقدامات حمایتی دارای انگیزه پس اندازی است. با نظر به کنش معطوف به هدف و بعد نگرش در نظریه آجزن، فرد بخشی از منابع خود اعم از جان و مال و وقت و... را به هموعان خود می بخشد به این امید که دیگری نیز در آینده همین کار را برای او انجام دهد. در واقع افراد در مواجهه با وضعیت رنج و نیاز دیگری، در کنار اهداف دیگر، به آینده و کسب سرمایه اجتماعی نیز فکر میکنند و انتظار دارند در شرایط مشابه بتوانند از این پس انداز خود استفاده نمایند و مورد حمایت قرار گیرند. این دریافت نیز در مقاله های (زنجان زاده اعزازی، عظیمی هاشمی، & موفقی، ۱۳۹۳)، (احمدی، ۱۳۸۸) و (سینگر، ۱۴۰۰) نیز مشاهده شده است.

علاوه بر این سومین متغیری که در این پژوهش همبستگی بالایی با آمادگی ایثار داشته است احساس مسئولیت اجتماعی است. این یافته در راستای مفهوم پردازی وبر تحت عنوان کنش عقلانی معطوف به ارزش تبیین میگردد. کنش مبتنی بر مسئولیت اجتماعی یک کنش ارادی و آزاد است که میتوان منشأ این اقدام را در ارزشهای فرد دانست. عمل بر اساس احساس مسئولیت دارای ارزشی درون ذاتی است که فاعل عمل بدان معتقد است. اینکه فردی، عملی ایثارگرانه بر اساس مسئولیت اجتماعی خویش انجام میدهد، ریشه در ارزشهای درونی و فردی وی دارد. این یافته هم ارز با نتایج پژوهش (کلاتری، ادیبی، ربانی خوراسگانی، & احمدی، ۱۳۸۶) و (گلچین، حسینی، امام علیزاده، & عناصری، ۱۳۹۵) است.

آخرین متغیر مورد بررسی که همبستگی بالایی با آمادگی ایثار داشته است، فضای هنجاری خانواده است. این وجه از کنش در نظام مفهومی وبر از کنش سستی قرار میگیرد. کنش ایثارگرایانه بر اساس فضای هنجاری دو بعد در بخش نظری را مورد تایید قرار میدهد. طبق نظر آجزن، فرد به واسطه هنجارهای ذهنی و درک فشار اجتماعی از سمت نزدیکان و اطرافیان ممکن است به صورت همنوایی با هنجارها به کنش ایثارگرانه اقدام نماید. همچنین طبق نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، ممکن است فرد در فضای اجتماعی به گونه ای جامعه پذیر شده باشد که رفتار ایثارگرانه جزئی از اصول وی شده باشد. این یافته نیز تا حدی با نتایج به دست آمده در پژوهش های (وصالی، عطری، کرمانی، & محمدی، ۱۴۰۱) و (گلچین، حسینی، امام علیزاده، & عناصری، ۱۳۹۵) همسویی دارد.

بدون شک رشد و تعالی هر نظام اجتماعی در پرتو همبستگی اجتماعی افراد آن جامعه میسر می گردد که ناشی از عواملی چون اعتقادات و احساسات مشترک از جمله همدلی و دگردوستی می باشد، پیشنهاد می شود رسانه ها و دانشگاه ها و نهادهای متولی با برگزاری همایش ها، کنفرانس ها و مسابقات علمی- پژوهشی و رسانه ها از طریق کانالهای فرهنگ ساز با ابزار فیلم و سریال، تئاتر، کتب و نشریات و بزرگداشت نועدوستان و... در احیاء و ترویج فرهنگ ایثار، مسئولیت پذیری و دگردوستی به عنوان ارزش های اجتماعی مقوم همبستگی و انسجام جامعه نهایت اهتمام را داشته باشند.

۶. منابع

احمدی، سیروس. (۱۳۸۸). بررسی نועدوستی در روابط روزمره اجتماعی. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۸۷-۱۰۸.

آقا یوسفی، علی رضا. و شقاقی، فرهاد. و علی پور، احمد. و کرباسی، منیژه. و پناهی شهری، محمود. و ارکانی و دیگران. (۱۳۸۶). *روانشناسی عمومی*. تهران: پیام نور.

بهرمان، حسین، و علیزاده، اعظم. (۱۳۸۶). بررسی فردگرایی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱-۲۶.

بیرو، آلن. (۱۳۶۶). *فرهنگ علوم اجتماعی*. (ب. ساروخانی، مترجم) تهران: کیهان.

پارسا، محمد. (۱۳۸۵). *زمینه نوین روانشناسی*. تهران: بعثت.

جوادی یگانه، محمدرضا. (۱۳۸۳). *دوراهی اجتماعی و عوامل مؤثر بر رفتار مردم در این موقعیت (رساله دکتری)*. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

حاجیان، ابراهیم. (۱۳۹۳). *جامعه شناسی اخلاق*. تهران: جامعه شناسان.

دربندی، علیرضا، و معیدفر، سعید. (۱۳۸۵). بررسی رفتار و نگرش جمع گرایانه شهروندان تهرانی. *جامعه شناسی ایران*، ۳۴-۵۸.

ذکایی، محمدسعید. (۱۳۷۶). *دگرخواهی و جامعه شناسی*. فرهنگ.

رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۷). *آنومی یا آشفتگی اجتماعی در شهر تهران*. تهران: سروش.

زنجان زاده، اعزازی، هما، عظیمی هاشمی، مژگان، و موفق، بهاره. (۱۳۹۳). نوع دوستی جوانان در سطح دوستان (مطالعه موردی شهر مشهد).

فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان، ۶۷-۸۶.

سروش، مریم. (۱۳۹۱). احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دگرخواهی و اعتماد اجتماعی مطالعه نوجوانان شیراز. *جامعه شناسی کاربردی*، ۱۹۳-۲۱۱.

سینگر، پیترو. (۱۴۰۰). *دیگردوستی مؤثر*. (آ. نیاکان، مترجم) تهران: نی.

شارع پور، محمود. (۱۳۷۹). *نوع دوستی: مکانیسمی برای تقدم مصالح جمعی بر منافع فردی*. تهران: اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی.

شارع پور، محمود، و آرمان، فاطمه. (۱۳۹۳). تأثیر سرمایه اجتماعی بر نوع دوستی در شهر تهران. *امداد و نجات*، ۶۶-۷۸.

صدویق سروستانی، رحمت الله، و عنبری، موسی. (۱۳۸۳). باورهای خرده فرهنگی و مشارکت امدادی در ایران. *نامه علوم اجتماعی دانشگاه تهران*.

عبداللهی، محمد، و امینی، سعیده. (۱۳۸۶). تحلیل جامعه شناختی دگردوستی در ایران. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۲۸-۵۰.

فروند، ژولین. (۱۳۹۳). *نظریه های مربوط به علوم انسانی*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

کسلر، دیرک. (۱۳۹۴). *نظریه های روز جامعه شناسی از اینشتاد تا پسادرن ها*. (کرامت الله، راسخ، مترجم) تهران: آگه.

کلانتری، صمد، ادیبی، مهدی، ربانی خوراسگانی، رسول، و احمدی، سیروس. (۱۳۸۶). بررسی بی تفاوتی و نوع دوستی در جامعه شهری ایران.

دانشور رفتار، ۲۷-۳۵.

گلچین، مسعود، حسینی، محمدرضا، امام علیزاده، حسین، و عناصری، علی مراد. (۱۳۹۵). تحلیل تجربی رابطه عوامل اجتماعی با رفتارهای نوع

دوستانه. *مطالعات جامعه شناختی شهری*، ۸۵-۱۱۲.

محسنی، منوچهر. (۱۳۷۹). *بررسی آگاهی ها، نگرش ها و رفتارهای اجتماعی- فرهنگی در ایران*. تهران: شورای فرهنگ عمومی.

مردانی ولدانی، مریم، کجاف، محمدباقر، قضایی، مریم، و داوودی، ایران. (۱۳۹۴). رابطه نوع دوستی با دینداری و جهت گیری مذهبی. *اخلاق*.

وثوقی، منصور، ازکیا، مصطفی، و فراهانی، رضا. (۱۳۹۷). تجددگرایی در شهر و رابطه آن با اخلاق نوع دوستانه با شهروندان؛ مطالعه ی موردی:

جوانان ۲۰ تا ۳۵ ساله ی مشهد. *مطالعات جامعه شناختی شهری*، ۱-۳۰.

وصالی، سعید، عطری، فاطمه، کرمانی، مهدی، و محمدی، محمدرضا. (۱۴۰۱). کنش حمایتی، از سنت گرایی گزینشی تا عرفی نگری تقلیدی: ارایه

یک نظریه داده بنیاد. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*.

Broom, D. (2006). The evolution of morality. *Applied Animal Behaviour Science*, 20-28.

Datta, R. (۲۰۱۹). you only Get what you Give? A new Durkheimmian political economy of sacrifice.

Istanbul University Journal of Sociology, ۸۵-۱۰۸.

Driver, E. D. (2001). self-evaluation and altruistic behavior, *journal of social psychology. The Journal of Social Psychology*, 393-394.

Einolf, C. (2006). The roots of altruism: A gender and life course perspective. *University of Virginia*.

- Hill, M. (1997). Research Review: Participatory Research with Children. *Child & Family Social Work*, 171-183.
- Huneycutt, A. (2013). Altruistic action and relationship satisfaction: exploring possible benefits of volunteering and altruism on couple relationships. *California School of Professional Psychology*.
- Johnson, S. (2018). Dimensions of Altruism: Do Evaluations of Prosocial Behavior Track Social Good or Personal Sacrifice? *School of Management*.
- Križ, K., & Skivenes, M. (2013). Systemic differences in views on risk: A comparative case vignette study of risk assessment in England, Norway and the United States (California). *Children and Youth Services Review*.
- Krupp, D. B., & Maciejewski, W. (2022). The evolution of extraordinary self-sacrifice. *Scientific reports*, 1-10.
- Mujcic, R., & Frijters, P. (2011). Altruism in society: Evidence from a natural experiment involving commuters.
- Nowak, M., & Highfield, R. (2011). Super cooperators: Altruism, evolution and mathematics (or, why we need each other to succeed). *Text Publishing*.
- Piliavin, J., & Charng, H.-W. (1990). Altruism: A review of recent theory and research. *Annual review of sociology*, 27-65.
- Singh, N., & Krishnan, V. R. (2008). Self-sacrifice and transformational leadership: mediating role of altruism. *Leadership & Organization Development Journal*, 261-274.
- Thaler, K. (2012). Norms about intimate partner violence among urban South Africans: A quantitative and qualitative vignette analysis. *CSSR Working*.
- Tornero, E., Sánchez-Romera, J. F., Morosoli, J., Vázquez, A., Gómez, Á., & Ordoñana, J. (2018). Altruistic Behavior among Twins : Willingness to Fight and Self-Sacrifice for Their Closest Relatives. *Hum Nature*.
- Vearrier, L. (2020). Enlightened self-interest in altruism (ESIA). *Springer Netherlands*.

Explanatory model for self-sacrifice readiness and altruistic actions (case study: Quchan people)

Abstract

The aim of current paper is to identifying altruistic readiness in people of Quchan and its effective factors. Weber's action typology, Ajzen's theory of planned behavior, and Bandura's learning theory were used in explaining altruistic readiness. The research was done with survey method with a researcher-made questionnaire. Wignetts were used for measuring altruistic readiness in the form of short stories. Stratified random Sampling was used for selecting respondents and the sample size regarding Cochran's formula was estimated to be 323 people. Based on the theoretical framework, four factors of Affection by another's suffering, hope for future help, feeling of social responsibility and normative environment of the family were measured for the altruistic readiness. the altruistic readiness has no significant relationship with age, gender, and marital status; but it significant relationship with income and education. As a result, the higher the income of the people, the greater the willingness to altruistic action. In addition, the higher a person's education, the more readiness for altruistic action. Finally, the most effective factor in the readiness for altruistic action in the people of Quchan was the affection of another's suffering, and after that, the hope of returning help, the sense of social responsibility, and the normative atmosphere of the family.

Keywords: altruistic readiness, Affection by another's suffering, hope for future help, feeling of social responsibility and normative environment.